

Wie waren de mannen van Odeon 1848?

Een prosopografische speurtocht naar de sociale samenstelling van de Nederlandse Réveilbeweging

Aanleiding

De aanleiding voor het ondernemen van in de titel genoemde speurtocht was een discussie over het karakter van het zogenaamde. 'Friese Réveil'. Daarbij speelde een rol wat W. Balke in 1994 in een 'Woord vooraf' bij de Nederlandse vertaling van Wumkes' *Fryske Réveil* stelde: 'Het Friese Reveil draagt een eigen karakter, hoewel het krachtige impulsen heeft ontvangen vanuit Holland. Dit eigen karakter bestond o.a. hierin, dat het Friese Reveil een volksbeweging was, in tegenstelling met Holland, waar het voornamelijk leefde onder de aristocratie. In Friesland vervaagden onder invloed van het Reveil de standen'.¹ Ik bestreed deze stelling en beriep mij daarvoor op hetgeen ik mij herinnerde van de deelnemers aan een in 1848 door een aantal Réveilvoormannen georganiseerde bijeenkomst in het Amsterdamse Odeon.

Stand van zaken

Dat er 18 augustus 1848 in Odeon een grote bijeenkomst van orthodoxen werd gehouden, wordt in beschrijvingen van het Nederlandse Réveil genoegzaam vermeld. Daarbij wordt meestal ook genoemd dat aan deze bijeenkomst 33 predikanten en 288 gemeenteleden deelnamen.² Een diepgaande analyse van de afkomst, actuele status en achtergrond van deze personen is echter nooit ondernomen. Als er al een analyse werd uitgevoerd, dan richtte die zich voornamelijk – soms zelfs uitvoerig – op de onderlinge verschillen bij de zeven organisatoren van de bijeenkomst. Enerzijds waren dat de juridisch-confessioneel georiënteerden G. Groen van Prinsterer, A. Capadose, Æ. baron Mackay en J.J. van Toorenebergen; anderzijds een door A. van der Hoeven achteraf als 'ethischen' betiteld drietal, dat een dergelijke binding aan de belijdenis te ver vond gaan: I. da Costa, O.G. Heldring en J.C.I. Secretan.³

Mijn eerste kennismaking met de bedoelde Odeonvergadering dateert van 1997. Ik onderzocht de samenhang tussen de grond-

¹ W. Balke, 'Voorwoord', in: G.A. Wumkes, *Het Friese Reveil in portretten. Uit het Fries vertaald door A.P. Bijl* (...), Kampen 1994, 17-18. Citaat aangeduid door F.A. van Lieburg in 'Een wereldwijde opwekking in het protestantse vaderland. De historiografie van het Nederlandse Réveil', in: dezelfde (red.), *Opwekking van de natie. Het protestantse Réveil in Nederland*, Hilversum 2012, 241-280, m.n. 250, n. 17.

² Zie m.n. M.E. Kluit, *Het Réveil in Nederland 1817-1854*, Amsterdam 1936, 279-282; dezelfde, *Het protestantse réveil in Nederland en daarbuiten. 1815-1865*, Amsterdam 1970, 458v.

³ A. van der Hoeven, *Otto Gerhard Heldring*, Amsterdam 1942, 211-231; D. Nauta, *De verbindende kracht van de belijdenisschriften* (...), Kampen 1969, 34-46.